

AKKER DOE-DAG

Draaiboek

Beste lezer,

Een **AKKER-DOE-DAG** is een manier om kinderen in contact te brengen met het landbouwleven en de natuur op en rond de akkers. We richten ons hierbij in de eerste plaats tot kinderen van het derde leerjaar.

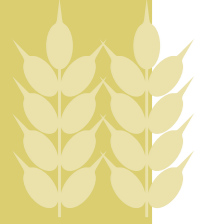
Dit is een draaiboek met praktische tips en ideeën voor het organiseren van een of meerdere akker-doe-dagen in de klas, op school of in je gemeente. We richten ons dan ook tot leerkrachten, gemeente- en stadspersoneel en vrijwilligers die begaan zijn met natuur en landbouw. Je kan als gemeente of (natuur)organisatie een akker-doe-dag inrichten waar klassen zich voor kunnen inschrijven of je kan een gezinsdag op touw zetten.

Ook als school kan je een akker-doe-dag uitwerken. Je kan ervoor kiezen om de activiteiten op één dag te bundelen, of er een reeks van lessen en workshops van maken, al dan niet gekoppeld aan een bezoek aan een akker in de buurt.

We geven een lijst van mogelijke activiteiten mee waaruit je kan kiezen of die je kunnen inspireren. Uiteraard hoef je niet alle opgesomde activiteiten in je programma op te nemen en kan je zelf activiteiten bedenken.

Contacteer het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren voor vragen, opmerkingen of voorstellen tot samenwerking via **info@rlhv.be** of **T 011 31 38 98**.

Heel veel succes en plezier!

Tips voor een geslaagde akker-doe-dag

Wie organiseert?

Je kan een akker-doe-dag op verschillende manieren aanpakken. Als gemeente kan je een evenement opzetten, waarbij je alle derde leerjaren van de scholen uit je gemeente uitnodigt. Je kan gebruik maken van de gemeentelijke communicatiekanalen en andere gemeentelijke diensten betrekken bij dit evenement voor de invulling van de workshops en de praktische uitwerking.

Maar ook als school kan je een akker-doe-dag op touw zetten. Je kan er dan eventueel voor kiezen om een deel van de activiteiten in de klas te laten plaatsvinden en een deel tussen de akkers. Of een traject van wekelijkse activiteiten in de klas of een projectweek afsluiten met een bezoek aan een graanveld.

Je kan ook overwegen om met verschillende scholen samen te werken of met een andere organisatie, zoals de Landelijke Gilden, een plaatselijke natuurvereniging of het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren.

Zoek een datum

Het beste moment voor een bezoek aan de akkers is juni. De aren zijn dan zichtbaar in het graan en je ziet makkelijk het onderscheid tussen de verschillende graansoorten. Ook staan op dat moment veel kruiden en bloemen in bloei en zijn de akkervogels volop actief. Vroeger in het jaar zijn er nog niet veel akkerbloemen en ziet het graan er eerder uit als gras. Vanaf september staat er geen graan meer op de akkers. De andere activiteiten in dit draaiboek kan je op elk gewenst moment plannen.

Als de activiteiten niet op school doorgaan, kies je best een locatie

- die vlot bereikbaar is te voet, met de fiets of het openbaar vervoer;
- die vlakbij een of meerdere graanvelden ligt;
- waar voldoende akkerleven te zien is;
- waar je, als je ter plekke workshops wil organiseren of private gronden wil betreden, toestemming van de eigenaar hebt om dit te doen.

Logistiek

- Voor sommige activiteiten of workshops heb je tafels en stoelen nodig. Bekijk of die in de gemeente aanwezig zijn en of ze beschikbaar zijn op de geplande datum.
- Kijk op voorhand naar de weersvoorspelling. Bij wisselvallig weer raden we aan om open tenten te plaatsen. Houd al van het begin in het achterhoofd dat dit nodig kan zijn. Heeft de gemeente zelf tenten? Of kan je ze ergens huren? Informeer alvast naar de mogelijkheden en beschikbaarheid.
- Hoe geraken de stoelen, tafels en eventuele tenten of ander materiaal ter plaatse? Is de locatie bereikbaar voor levering van dit materiaal? Wie zet alles klaar? Kan je hiervoor beroep doen op de technische dienst of gemeenteploeg?

Organisatie

- Hoeveel klassen wil je laten komen of hoeveel mensen verwacht je op je activiteit? Hoe ga je dat organiseren? Als je met meerdere klassen werkt, is een doorschuifstelsel handig. Je zorgt dat de workshops allemaal ongeveer even lang duren. Iemand ziet toe op de tijd en geeft een signaal als er gewisseld moet worden. Zorg dat de begeleiders op de hoogte zijn van de duur van de workshops. De meeste workshops duren 20 à 30 minuten. Op een voormiddag kan je ongeveer vier activiteiten inplannen, op een namiddag drie. Je moet ook rekening houden met de tijd die nodig is voor de verplaatsing naar de akkers. Bij een gezinsdag kan je werken met inschrijvingen zodat deelnemers niet te lang moeten wachten en je groep niet te groot wordt. Je kan ervoor kiezen om de mensen ter plekke te laten inschrijven of hen dit op voorhand laten doen.
- Bedenk dat workshops geven inspannend is. Voorzie voldoende pauzes voor de begeleiders of voorzie meerdere begeleiders per activiteit, zodat ze elkaar kunnen aflossen.
- Voorzie voldoende eten en drinken (en tijd om te eten) voor begeleiders, organisatoren en deelnemers.

Activiteiten

In dit draaiboek sommen we een aantal mogelijke activiteiten op, die we met de scholen van de stad Sint-Truiden deden tijdens de akker-doe-dag 2019. Je kan deze activiteiten overnemen of andere activiteiten bedenken. Misschien is er in jouw gemeente wel een opportuniteit die je niet kan laten liggen?

Inspiratie voor workshops en activiteiten

Hier vind je een opsomming van materiaal dat reeds ontwikkeld is, zoals een digiboek en een aantal filmpjes. Daarnaast geven we mogelijke workshops en activiteiten voor een akker-doe-dag met de klas of in gezinsverband.

Digiboek Plattelandsklassen

Plattelandsklassen (Landelijke Gilden) werkte een digiboek uit dat een ideale inleiding vormt op de thema's van een akker-doe-dag.

Het digiboek – waarin vakken als wiskunde, Nederlands en aardrijkskunde aan bod komen – biedt een schat aan informatie over akkerbouw en graanteelt, de wilde planten en dieren op het veld en het proces van brood bakken. Het is nuttig om het digiboek te doorlopen voor je de workshops en andere activiteiten plant, zodat de kinderen al heel wat achtergrondkennis hebben.

Vraag op info@rlhv.be je code aan om het digiboek gratis te downloaden.

Alle hierna vermelde filmpjes vind je terug op www.rlhv.be/akkerdoedag

Toon het filmpje 'inleiding'

Doel Aankondigen van de akker-doe-dag

- Hoe**
- De verteller is samen met een paar kinderen op stap gegaan in akkergebied.
 - Hij nodigt de klas uit om virtueel mee op verkenning te gaan tussen de akkers.
 - Hij vertelt dat de kinderen in de klas allerlei opdrachten mogen doen om meer te leren over het akkergebied en zijn bewoners.

Toon het filmpje 'Laura de veldleeuwerik'

Doel De kinderen kunnen zich inleven in hoe akkervogels leven

- Hoe**
- De verteller vertelt het verhaal van Laura de veldleeuwerik.
 - Doordat het verhaal verteld wordt vanuit het standpunt van Laura, begrijpen de kinderen wat de akkervogels allemaal nodig hebben om te kunnen overleven.
 - Je kan verwijzen naar het Limburgs volkslied, daar komt deze regel in voor: "over 't malse korenveld, 't lied des leeuweriks klinkt". Vroeger waren er veel meer veldleeuweriken.

Toon het filmpje 'akkerleven'

Doel De kinderen zien de leefwereld van Laura en de andere akkersoorten 'in het echt'

- Hoe** In het filmpje worden de open akkergebieden getoond:
- een overzicht van de verschillende leefgebieden: er zijn soorten die graag in een bos wonen, maar ook soorten die helemaal niet van bomen houden en graag op de akkers leven -> landbouw is ook belangrijk voor sommige soorten;
 - de boer verzorgt het landbouwgebied en teelt ons eten;
 - graanvelden waarin soorten kunnen broeden en schuilen;
 - bloeiende kruiden voor insecten;
 - insecten als voedsel (circle of life);
 - granen en zaden als voedsel;
 - er leven verschillende soorten in het gebied, vogels, insecten, hazen, muizen...;
 - landbouwers helpen akkersoorten met bloemenranden (goed voor de vlinders), graan dat blijft staan....

Vlinders in de klas

Wat De klassen kunnen een vlinderpakket bestellen bij Vivara of Vlinderstichting en zo de ontwikkeling van een vlinder in de klas volgen.

Doel Vlinders kunnen enkel in akkergebied voorkomen als er voldoende bloemen en kruiden bloeien. De biodiversiteit is heel belangrijk en kan zo aan bod komen. Het verhaal van de vlinders kan een aanvulling zijn op het akkerdierenverhaal, maar kan ook op zichzelf staan. De leerlingen zullen enthousiast de ontwikkeling van een vlinder volgen. Een ideale activiteit om te combineren met het inzaaien van inheemse bloemen. Ook de kringloop van het leven en de voedselpiramide kunnen aan bod komen: rupsen eten planten, vlinders drinken nectar van bloemen, vlinders en rupsen dienen als voedsel voor o.a. akkervogels. Maar ook muizen lusten wel een rupsje, en worden op hun beurt weer gegeten door dieren zoals torenvalken, etc.

Nodig Een vlinderpakket. Dit kan je bestellen via www.vlinderstichting.nl/koolwitjes-in-de-klas of www.vivara.be.

Hoe Volg de instructies die bij het pakket horen.

Op stap door akkers

Wat Een uitstap naar een akker vormt de perfecte afsluiter van een akker-doe-dag of van meerdere dagen en lessen rond akkerleven.

Doel De band met het platteland herstellen.

Nodig We raden aan om een gids in te schakelen. Misschien ken je zelf iemand of kan je de plaatselijke natuurvereniging aanspreken. Ook de Limburgse natuurgidsen en de Landelijke Gilden kunnen zorgen voor een natuurgids. Op de websites van deze organisaties vind je de contactgegevens van de plaatselijke afdelingen.

Hoe Bekijk samen met de gids welke wandeling je kan maken van uit de centrale locatie (school of publieksevenement). Thema's die hierbij aangehaald kunnen worden:

- Akkers vormen het leefgebied van specifieke soorten die vaak enkel in akkers voorkomen.
- Elke diersoort heeft een plekje waar hij het liefst leeft. Zo vertoeft een specht graag in een bos, maar zie je zelden een specht als je door de akkers wandelt. Een veldleeuwerik houdt dan weer van de akkers, maar helemaal niet van bos.
- 'The circle of life': insecten eten planten en bestuiven bloemen. Insecten worden op hun beurt gegeten door o.a. akkervogels en muizen en een kiekendief of torenvalk lust wel een muisje...
- Laat zien waar Laura de veldleeuwerik kan leven, een nest bouwen, insecten verzamelen en graantjes eten.
- Kom je onderweg verschillende graansoorten tegen, vertel dan hoe je het verschil kan zien en waar dit graan voor gebruikt wordt.

Akkervogelspel

Wat Het akkervogelspel is gebaseerd op een oud volksspel. De kinderen kunnen zomervoedsel, wintervoedsel en dekking scoren voor hun akkervogel.

Doel Kinderen leren op speelse wijze dat akkervogels voedsel en een schuilplek nodig hebben.

Nodig

- Je kan zelf een akkervogelspel in elkaar knutselen. Hiervoor kan je bijvoorbeeld werken met een stevige kartonnen doos waarin je gaten maakt en eikeltjes of kastanjes die je als werpschijven gebruikt. Het knutselen kan op zich een leuke activiteit zijn in de klas.
- Scorebladen, die je vindt op pagina 12 van het fietsrouteboekje 'Biodivers van akker tot bakker'. Het boekje vind je op www.rlhv.be/van-akker-tot-bakker.

Hoe

- Vier deelnemers (of vier teams) kunnen tegelijkertijd het akkervogelspel spelen. Elke speler kiest een akkervogel (grauwe gors, veldleeuwerik, patrijs of geelgors) en krijgt de werpschijven van de gekozen soort.
- Om de beurt gooien de deelnemers hun schijven. Als je schijf in een gat valt, scoor je de punten die bij dat gat horen.
- Als je in één ronde dekking, zomervoedsel én wintervoedsel kan scoren, heb je heel goed voor je akkervogel gezorgd. Je verdient 10 extra punten.
- Wie in drie rondes de meeste punten bij elkaar gooit, wint.

GRAUWE GORS

VELDLEEUWERIK

PATRIJS

GEELGORS

Graan malen

Wat De kinderen vermalen graan tot meel.

Doel De kinderen leren dat landbouwproducten de grondstoffen van ons voedsel vormen en dat sommige landbouwproducten eerst verwerkt moeten worden.

Nodig

- Twee platte stenen (bakstenen kunnen ook dienen)
- Graan (kan je kopen bij winkels die landbouwartikelen verkopen)

Hoe Leg een paar graantjes op een steen en sla die met de andere steen plat. Vervolgens maak je draaiende bewegingen met de bovenste steen. Zo krijg je meel. Hoe meer je draait, hoe fijner het meel.

Je kan het verschil uitleggen tussen bloem en meel. Door zemelen (de bruine velletjes) uit het meel te zeven, krijg je bloem. Bloem is wit, meel is bruin. Ook de verschillende soorten graan kunnen aan bod komen, en dat ze allemaal voor andere dingen gebruikt worden.

De techniek om graan te malen tussen twee stenen bestaat al vele eeuwen. Later schakelde de mens over naar water- en windmolens. Tegenwoordig wordt graan industrieel gemalen.

Toon het filmpje 'brood bakken'

Doel De kinderen leren brood bakken.

Hoe In het filmpje wordt stap voor stap getoond en uitgelegd hoe je een broodje kan bakken.

Brood bakken

Wat De kinderen bakken een broodje.

Doel De kinderen leren dat je producten die op het veld groeien kan verwerken tot voedsel.

- Nodig**
- De ingrediënten (voor 2 kleine broodjes):
 - 250 g meel
 - 3,5 g gist
 - 5 g (= half schepje) zout
 - 160 ml lauw water
 - 5 g (= half schepje) suiker
 - 10 ml (= heel schepje) maïsolie
 - Mengkom
 - Keukenweegschaal
 - Maatbeker
 - Maatschepje
 - Houten broodbakvormpjes (wij werkten met biologisch afbreekbare vormpjes van Bio Pack).
 - Als er geen oven in de school is, nemen de kinderen het deeg in een vormpje mee naar huis om te bakken. De kinderen brengen dan een keukenhanddoek en zakje mee naar school.
- Hoe**
- Volg het filmpje of het recept. Elk kind kneedt zijn eigen broodje. Wij lieten de leerlingen per twee werken, dan heb je minder mengkommen nodig.
 - Als je in de school of op de locatie van het evenement een oven hebt, kan je de broodjes ter plekke bakken. Is er geen oven, dan nemen de kinderen het deeg in een houten vormpje mee naar huis om het daar te bakken.

DEEG MAKEN:

- Weeg 250 gram meel af in een kom en maak er een bergje van.
- Maak midden in de meelberg een kuiltje en doe er een half pakje gist in.
- Strooi 5 gram zout rond de buitenkant van de meelberg.
- Meet in de maatbeker 160 ml lauw water af en los hierin 5 gram suiker op.
- Giet het water bij de gist. Laat dit een tijdje zo staan tot de gist "wakker" wordt en er gasbelletjes ontstaan.
- Giet de olie rond de buitenkant van het meelbergje.
- Meng alles goed en voeg eventueel extra meel of water toe.
- Deel het deeg door twee, zodat elk kind een deegballetje heeft.
- Laat de kinderen het deeg goed kneden.
- Leg een handdoek over het deeg en laat het op een warme plaats een halfuur rijzen.
- Leg een bakpapiertje in de houten bakvorm.
- Duw het gas een beetje uit de deegbal, maak er een mooi broodje van en leg in de bakvorm.
- Leg er een handdoek over en laat tien minuutjes rijzen.

BAKKEN:

- Verwarm de oven voor op 200°C. Plaats de broodjes in de warme oven. Controleer na 20 minuten of de broodjes klaar zijn.
- Plaats de warme broodjes op een rooster om af te koelen.

Toon het filmpje 'b. akkerbrood'

Doel De kinderen zien waar brood vandaan komt en hoe het gemaakt wordt.

Hoe Er wordt vertrokken van het eindproduct, dat de kinderen kennen. Vanaf het brood wordt teruggegaan in de tijd. In het filmpje zien de kinderen alle stappen die nodig zijn om een brood te maken. Op het einde van het filmpje komen we uit bij graan dat kiemt.

Help de akkernatuur

- Wat** Inzaaien van zaadmengsel met granen en akkerkruiden. Dat kan in de klas gedaan worden maar ook tijdens een gezinsactiviteit of evenement voor scholen.
- Doel** Door bloemen te zaaien, help je de biodiversiteit te vergroten. Akkervogels eten graag granen en zaden maar ook heel wat andere vogels en zoogdieren vinden hun weg naar de akker. Door de intensieve landbouw blijft er niet meer veel graan op de akkers staan voor de akkersoorten. Daarom zijn er landbouwers die bloemenstroken zaaien op de randen van hun akkers. Maar ook de kinderen kunnen hun steentje bijdragen.
- Nodig**
- Zaaigoed
 - Tuin of potjes met potgrond
 - Gieter
- Hoe**
- Als er een schooltuin is, kan je daar zaaien.
 - Je kan in potten zaaien zodat elk kind zijn eigen potje heeft en deze op de vensterbank van de klas zetten.
 - De zaadjes moeten elke dag water krijgen.
 - Als er niet in de klas gezaaid kan worden, krijgen de kinderen een beetje zaad mee naar huis om thuis te zaaien, in de tuin of een potje.
 - Organiseer je als gemeente of organisatie een activiteit? Dan kan je proberen een plek te vinden waar er gezaaid mag worden tijdens de akker-doe-dag(en).

De maaidorser

Kinderen vinden landbouwmachines leuk en indrukwekkend om te zien. Vraag aan een plaatselijke landbouwer of hij voor een dag een maaidorser wilt plaatsen op de plek waar de akker-doe-dag of gezinsactiviteit plaatsvindt. Eventueel kan de landbouwer een woordje uitleg geven op de dag zelf.

Zo niet: zoek iemand die kan uitleggen hoe graan geogst wordt: bijvoorbeeld een landbouwer op rust of iemand van de Landelijke Gilden.

Nog wat tips voor een onvergetelijke akker-doe-dag

- Misschien is er in jouw gemeente iemand die nog een aantal oude landbouwwerktuigen heeft staan. Je kan er met de klas gaan kijken en er een geschiedenisles van maken.
- Ga na of er in jouw gemeente een CSA (Community-supported Agriculture) is? Je kan vragen of je met de leerlingen een paar uurtjes mag komen helpen. Zie www.csa-netwerk.be
- Ga eens op bezoek op een boerderij: www.limburg.be/Limburg/boerenmetklasse/met-de-klas-op-bezoek
- Vraag aan een lokale bakker of je een kijkje achter de schermen mag nemen.
- Water- of windmolen in de buurt? Contacteer de lokale molenaar en vraag of je mag komen kijken met de klas. Een overzicht van molens die worden uitgebaat door vzw Levende Molens vind je op www.levendemolens.be Bij de meeste molens vind je ook contactgegevens van de molenaar in kwestie.

**Wil je meer te weten komen
over dit project, bekijk dan zeker
de filmpjes op onze website:**

www.rlhv.be/van-akker-tot-bakker

**Daaleinestraat 2
3720 Kortesseem
T 011 31 38 98
info@rlhv.be
www.rlhv.be**

